

FAIR TAXATION OF NATURAL PERSONS AS A FACTOR IN THE SOCIETY DEVELOPMENT

IMPOZITAREA ECHITABILĂ A PERSOANELOR FIZICE CA FACTOR DE DEZVOLTARE A SOCIETĂȚII

Serduni Serghei

Doctor, conferențiar universitar, e-mail: serdunis@gmail.com
ASEM, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md

Abstract. *In order to build a stable and prosperous society, the principles of functioning of economic mechanisms and instruments must be in line with the objectives set. In this respect, there arises the dilemma which of the ethical-moral principles: equality or equity is the most appropriate and effective to use in the field of state economic policy.*

There are still millions of people who have the misconception that equity is the same as equality, but the truth is that they are different. Many theorists have considered equity as the foundation of a social order without which it would collapse.

In this article we will address the principle of equality or equity with reference to the basic instrument of the redistribution of economic goods which is the taxation system.

Key words: Tax, Equity, fair tax system, income tax, social equity

JEL Classification: H 24

Actualmente, impozitele sunt considerate un element obligatoriu al oricărui sistem de stat. Instituțiile democratice, declarate în constituțiile țărilor dezvoltate și în curs de dezvoltare, se străduiesc să creeze și să mențină libertatea și bunăstarea socială a cetățenilor lor. Aceasta implică necesitatea corespunderii impozitelor cerințelor echității sociale. Astăzi, anume **echitatea fiscală** este principala caracteristică a sistemului fiscal modern ideal.

În forma sa inițială, conceptul de echitate a fost interpretat ca fiind egalitatea oamenilor în posesia mijloacelor de viață și a drepturilor fundamentale. Odată cu apariția proprietății private, care a dat naștere inegalității, echitatea începe să se distingă de egalitate.

În prezent, problema echității fiscale presupune în primul rând justificarea poverii fiscale. La rândul său, aceasta nu înseamnă o reducere sau diminuarea impozitării fără o justificare suficientă. De exemplu, nivelul ridicat de impozitare din Suedia contribuie la dezvoltarea unui stat orientat social. De asemenea, istoria a demonstrat că dezvoltarea țărilor capitaliste avansate sa petrecut cel mai rapid într-o perioadă cu impozitare destul de ridicată (anii 1950-1970). Astfel, putem concluziona că obiectivele economice și sociale nu sunt întotdeauna în conflict; dimpotrivă, dualismul lor este justificarea sarcinii fiscale la etapa actuală de dezvoltare.

Teoria echității în impozitare abordează două aspecte majore: selectarea contribuabilului și distribuirea poverii fiscale. Aceste aspecte au fost cercetate de-a lungul întregii istorii de dezvoltare a teoriei impozitelor și impunerii fiscale.

Una din realizările democrației parlamentare a țărilor europene a fost consolidarea legislativă a principiilor de bază formulate de Adam Smith în epoca domniei doctrinei dreptului natural și completate de multiple ori de către economiști, ținând cont de cerințele timpului lor. Rezultatul acestui efort a fost că legislația fiscală modernă ale tuturor statelor democratice se bazează pe principiile universalității, egalității, nediscriminării, justificării economice a impozitului etc.

Astăzi, în baza cerinței de universalitate și egalitate de impozitare, fiecare cetățean este obligat să achite impozite. Acest lucru este fixat **în articolul 58 a Constituția Republicii Moldova** care prevede .

(1) Cetățenii au obligația sa contribuie, prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice.

(2) Sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale

Răspunsul la a doua întrebare referitor la echitatea fiscală este ambiguu, deoarece, diferite teorii ale distribuției fiscale interpretează noțiunea sarcină(povară) fiscală echitabilă în mod diferit. Problema acestor diferențe rezidă în însăși natura conceptului de echitate în impozitare,

ambiguitatea sa, care combină concepte aparent incompatibile de egalitate și inegalitate. Astfel, în apărarea egalității, echitatea fiscală recurge la inegalitate.

Dacă pornim de la cea mai recunoscută teorie a echității propusă de John Rawls, justiția în impozitare poate fi exprimată în următoarea afirmație: „Impozitul este recunoscut ca echitabil dacă sarcina fiscală este distribuită contribuabililor proporțional cu beneficiile economice pe care le-au primit în modul și în măsura în care va corespunde solvabilității fiecărui contribuabil, luând în considerare toate circumstanțele specifice”. Echitatea impozitării reflectă partea etică a problemei, dar în același timp este necesar de analizat aspectul economic problemei și anume eficacitatea impozitării și interdependența acestor categorii.

În teoria economică, este ferm înrădăcinată poziția conform căreia eficacitatea și echitatea se însoțesc rareori iar în unele cazuri intră în conflict. Dar aceste principii ale liberalismului, bazate pe „statul minim”, nu au rezistat testului timpului. Potrivit experților, rădăcinile crizei economice globale din 2008 au crescut, cel puțin parțial, din cauza inegalității crescânde, deoarece criza de pe piețele financiare a apărut ca urmare a împrumuturilor mari din partea segmentului mai puțin înstărit al populației SUA.

În recunoscuta lucrare „Egalitate și eficiență”, Arthur Melvin Okun (1975) susține că urmărirea primului deziderat îl limitează întotdeauna pe cel din urmă. Întrucât egalitatea este realizabilă doar printr-un mecanism de distribuție de la membrii mai înstăriți la cei mai săraci membri ai societății, resursele vor „dispărea” pur și simplu ca urmare a costurilor administrative asociate distribuției, precum și în legătură cu reducerea stimulentei pentru muncă și investiții. Astfel, măsurile de reducere a inegalității duc la o „scurgere” a eficienței. Acest fenomen se numește efectul „Găleata găurită”. Cu toate acestea, poziția exprimată de Arthur Okun este în prezent cu serioase îndoieli.

Astfel, economiștii Fondului Monetar Internațional - Jonathan Ostry, Andrew Berg și Charalambos Tsangarides în lucrarea lor „Redistribuire, inegalitate și creștere” (2014), folosind calcule din diferite țări ale nivelului de inegalitate economică înainte și după defalcările fiscale, au arătat clar că cu cât este mai mare inegalitatea - cu atât creșterea este mai lentă și cu atât perioadele sale sunt mai scurte, precum și faptul că o redistribuire mai activă a bogăției nu duce la o încetinire a creșterii. Rezultatele pe care economiștii FMI le-au dat în cele mai recente studii descriptive au arătat că diminuarea inegalității din țările în curs de dezvoltare a contribuit la susținerea unei creșteri mai rapide și mai durabile, fără a menționa aici și implicațiile etice, politice și sociale. În același timp, inegalitatea crescândă în țările dezvoltate a exacerbă efectul de levier și ciclul financiar, „însămânțând solul pentru criză” și permițând creșterea exceselor financiare în ajunul crizei.

Echitatea și eficacitatea impozitării sunt atribute interconectate și interdependente ale sistemului fiscal modern, întrucât interdependența lor reflectă esența economică și juridică a impozitului: „medierea procesului de socializare a unei părți din venitul individual (avere) necesară societății”

Pentru contribuabil este important ca povara fiscală să fie distribuită în conformitate cu criteriile **echității sociale acceptate în societate la un moment dat**, statul, la rândul său, are un interes exclusiv fiscal. Și dacă justiția impozitării a fost întotdeauna asociată cu distribuția uniformă a sarcinii fiscale, atunci eficiența acesteia este direct legată de creșterea veniturilor fiscale.

Astăzi, impozitele sunt privite nu doar ca un instrument fiscal, dar și ca un mijloc de nivelare a inegalității în veniturile care apar din varii motive, inclusiv cel istoric. Teza conform căreia eficacitatea fiscală este reversul echității fiscale poate fi explicată și prin următoarele dispoziții. Scopul final al impozitării este acumularea în buget a unui volum suficient de fonduri pentru a sprijini financiar exercitarea de către stat a funcțiilor sale. În sistemul finanțelor publice, suma veniturilor necesare este determinată de cheltuieli - aceasta este principala diferență între finanțele publice (publice) și finanțele private, unde se aplică regula opusă. O politică fiscală eficace atinge obiectivul de a asigura venitul necesar pentru acoperirea cheltuielilor, dar fără o

impozitare echitabilă, efectul nu va fi atins, cel puțin pe termen lung. Acest lucru este bine demonstrat de curba Lorenz care arată dependența bazei de impozitare (în sens larg) și a ratei de impozitare.

Echitatea sistemului fiscal este evaluată de nivelul de distribuție a veniturilor între cetățenii statului, ținând seama de faptul că veniturile cetățenilor sunt supuse așa-numitei impozitări „directe”. Echitatea fiscală poate fi cuantificată în funcție de gradul de inechitate în distribuția veniturilor utilizând coeficientul Gini.

Analiza comparativă a diferitor țări după gradul de inegalitate a bunăstării populației se efectuează prin aranjarea țărilor după mărimea coeficientului Gini, care se calculează în baza veniturilor disponibile. Astfel grupul țărilor cu un nivel redus al coeficientului Gini include țările scandinave (Norvegia, Suedia, Finlanda), Olanda, Belgia, Germania etc. Acest fapt se explică prin politica fiscală care o duce statul, și anume caracterul de distribuire a acesteia, ceea ce permite de a diminua inegalitatea în bunăstarea populației.

Potrivit cercetătorilor Fondului Monetar Internațional (FMI) Andrew Berg și Jonathan Ostry, distribuția veniturilor este cel mai important factor determinant al creșterii economice. În cercetările lor, aceștia au arătat că o inegalitate mai mare este asociată cu o creștere mai puțin rezistentă. Spre deosebire de alte variabile, anume inegalitatea este cel mai semnificativ factor care determină durata creșterii.

Raportul Băncii Mondiale „Despre dezvoltarea mondială - 2006” notează că fundamentul instituțiilor economice adecvate se bazează pe principiul echității, potrivit căruia prosperitatea societății depinde de crearea stimulentei pentru investiții și inovare pentru marea majoritate a populației. În baza acestei premise, putem concluziona echivalența echității economice și a eficacității: deoarece echitatea economică contribuie la prosperitatea societății, prin urmare, contribuie și la eficacitatea economică.

Impozitele sunt una dintre modalitățile de redistribuire a veniturilor. Cu toate acestea, orice redistribuire se ciocnește de problema echității și eficacității. În procesul de elaborare a politicii fiscale și adoptarea legislației fiscale, este necesar să se evalueze rezonanța publică cauzată de o astfel de politică și legislație, deoarece aceasta determină, în primul rând, stabilitatea în societate, care este necesară pentru eficiența economică. Prin urmare, echitatea impozitării este una dintre modalitățile de asigurare a stabilității sociale.

Argumentul de bază a celor care dau prioritate eficacității în raport cu echitatea este că oricare îmbunătățiri în favoarea echității reduc eficacitatea. Într-adevăr, dacă ne abstractizăm de realitate, folosind exclusive modele economice, putem vedea clar ineficiența care apare, de exemplu, atunci când este introdusă o anumită taxă (de exemplu, folosind triumphiul Harberger). Însă, provocările practice au pus sub semnul întrebării realismul modelelor economice abstracte, care s-au dovedit a fi incapabile să soluționeze cele mai importante probleme ale științei lor, dintre care una este criza economică mondială din 2008 și a demonstrat convingător inconsecvența formalismului matematic.

Problema eficacității și echității politicii fiscale se exprimă în dilema dintre sarcina fiscală și stimularea economiei. Cu cât este mai mare sarcina fiscală, cu atât sunt mai puține condiții pentru dezvoltarea economică, prin urmare, împreună cu sarcina fiscală în orice sistem fiscal modern, există o serie de instrumente de stimulare. Astfel de instrumente este, în special, privilegiile fiscale, care presupun orice abateri de la regulile de impozitare existente în direcția îmbunătățirii poziției contribuabilului în comparație cu altele, inclusiv prin cote de impozitare. S-ar părea că cu cât sarcina fiscală este mai mare, cu atât climatul investițional este mai rău, dar, pe de altă parte, bugetul, fiind un mecanism de generare a cererii, acumulează fonduri pentru finanțarea economiei. În funcție de care este obiectul impozitării și care cheltuieli sunt finanțate din impozite, se schimbă atât motivația cât și eficiența.

De exemplu, dacă persoanele mai înstărite sunt impozitate puternic și fondurile retrase sub formă de impozite sunt folosite pentru a stimula economia, are de câștigat nu doar beneficiul cu venituri mai joase, dar și cei cu venituri înalte, deoarece dezvoltarea economică contribuie la

bunăstarea lor în aceeași măsură. Dimpotrivă, impozitarea inadecvată (insuficientă) încurajează persoanele mai bogate să investească într-o economie mai prosperă. Astfel, fondurile bugetare neîncasate din impozitul pe veniturile mari și capital, sunt retrase din circuitul economic al statului și transferate în străinătate (de regulă, în jurisdicțiile offshore). Impozitarea insuficientă reduce cererea agregată, împiedicând astfel creșterea economică. Trebuie remarcat faptul că impozitarea excesivă (excedent bugetar) are același efect.

După cum arată experiența țărilor cu economii orientate social, dacă veniturile statului obținute din impozitele mari sunt direcționate spre finanțarea cheltuielilor sociale ale bugetului, atunci sarcina fiscală nu doar că nu slăbește motivația pentru muncă și antreprenariat, dar, dimpotrivă, anume cheltuielile efectuate cu un scop social benefic, determină cetățenii acestor țări să reacționeze pozitiv la o impozitare mai mare. Astfel, utilizarea veniturilor fiscale în scopuri nobile de făurire, generează stimulente pentru dezvoltarea economică.

Majoritatea economiștilor cu viziuni liberale consideră echitatea și eficacitatea drept categorii diametral opuse, deoarece echitatea aparține domeniului eticii, iar eficiența economică, în opinia lor, presupune utilizarea optimă a resurselor după Pareto. Reieșind din aceasta, se crede că reducerea inegalității prin impozitarea progresivă, reduce motivația către muncă și economisire.

Astăzi se exprimă din ce în ce mai mult un punct de vedere diferit, potrivit căruia reducerea inegalității prin impozitare contribuie la creșterea economică, care se realizează prin reducerea treptată a diferenței în distribuția veniturilor, fără suprimarea stimulentei pentru cetățenii cu venituri mari și medii și crearea acestora pentru cetățenii cu venituri mici.

Cât privește estimarea sistemului fiscal al Republicii Moldova sub aspectul echității, aprecierile nu sunt dintre cele mai înalte, ba dimpotrivă, iar modificările din ultimii 3 ani chiar au agravat situația. Am avut un sistem fiscal nu tocmai echitabil și l-am transformat în unul total inequitabil. Astfel aprecierea nivelului de echitate a sistemului fiscal poate fi realizată prin monitorizarea modului de aplicare a impozitului pe venitul persoanelor fizice.

Începând cu data de 1 octombrie 2018 a intrat în vigoare un nou pachet de acte legislative privind reforma fiscală în Republica Moldova care **conține prevederi privind modificarea sistemului de impozitare a veniturilor persoanelor fizice.**

Așadar, una din schimbările majore prevede cota de impunere a veniturilor persoanelor fizice, care se modifică de la cota progresivă de **7/18% la o cotă unică de 12%** anual. Nu vom pune în discuție argumentele care au stat la baza acestei decizii dar vom aprecia efectele acestei sub aspect de echitate. Din cele enunțate în partea teoretică, este clar că echitatea sistemului fiscal nu înseamnă egalitatea scalei de impozitare pentru contribuabili, ba chiar dimpotrivă.

Comparativ cu majoritatea absolută a țărilor europene, grila de impozitare care a fost valabilă în R. Moldova până la 1.10.2018, era deja una destul de "democratică", întrucât prevedea defalcări de maxim 18 % din venituri, ceea ce se încadra destul de armonios în tabloul scalei de impozitare european care avea per ansamblu o dispersie foarte mare, care oscila de 10 % în Bulgaria (cota unică de impozitare) până la 50%, 51,5 %, 52%, 53,3 și 56,4% respectiv pentru Marea Britanie, Austria, Olanda, Belgia și Suedia.

Astfel introducerea cotei unice de impunere a dus doar la degradarea aspectului echitate care este prevăzut în Constituția R. Moldova care prin articolul 58 punct (2) prevede "**Sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale**". Sau o așezare justă, nicidecum nu presupune o cotă unică de impozitare. Printr-un exercițiu logic am putea deduce că o așezare justă (echitabilă) a impozitelor este obținută doar într-o țară cu democrație avansată care au asigurat un nivel înalt de bunăstare al populației, precum sunt anume regimurile din țările care tocmai au cele mai înalte cote de impozitare ale veniturilor. Or R. Moldova poate este considerată țară cu democrație avansată și nivel înalt de bunăstare a populației?

Prin reforma fiscală din 2018, Moldova a intrat în categoria țărilor "specifice" din Europa de Est (Rusia, Țările Baltice, Belarus, Bulgaria, România) în care tocmai și este valabilă cota unică de impozitare. Argumentul precum că cota unică de impozitare eficientizează procesul de administrare a colectării impozitelor nu rezistă criticii, deoarece cu sistemele informaționale actuale, dispar practic toate acele

barierele care existau în perioada pre digitalizare. La fel nu au pondere mare și argumentele ce țin de atractivitatea Moldovei pentru eventuali noi contribuabili din exterior, sau sporirea motivației contribuabililor de a trece din zona neagră sau gri spre cea legală. Această modificare ar putea fi catalogată mai degrabă ca o recunoaștere a incapacității autorităților fiscale de ași realiza atribuțiile funcționale sau dorința elitelor politico-economice de a folosi la maximum potențialul administrativ pentru ași consolida situația patrimonială prin diminuarea defalcărilor în bugetul statului.

Astfel "reforma fiscală" care prevede stabilirea cotei unice de impozit pe venit de 12% avantajează persoanele cu venituri mari, fapt care conduce creșterea discrepantei dintre cei bogați și săraci. Introducerea cotei unice sa realizat prin reducerea cotei maxime a impozitului pe venit de la 18 % la 12% și prin majorarea cotei minime de la 7 la 12%. Deci cota de impozitare a devenit mai mică pentru cei care câștigă mult, iar în cazul celor cu venituri mici a crescut. Drept măsuri compensatorii pentru persoanele cu venituri mici a servit dublarea scutirilor personale.

Pentru a vedea efectele reformei fiscale și beneficiarii de fapt al acesteia vom analiza datele ce țin de veniturile și defalcările diferitor categorii de contribuabili (milionari versus contribuabili ordinari) pentru anul 2017, anterior reformei și anul 2019, ulterior reformei.

Contribuabili cu venituri mai mare de 1 milion				
		Anul 2017	Anul 2019	2019/2017
1	Numărul, persoane	537	2.515	486.7 %
2	Venituri, milioane lei	1.286	9.029	702,1 %
3	Impozite achitate, milioane lei	133	586	440,6%
4	Ponderea impozitelor(povara fiscală) = 2/3	10,3 %	6,49 %	(-3.81) p.p
5	Venitul mediu . mii lei =2/1	2.394	3.590	150,0%
6	Impozitul mediu, mii lei =3/1	248	233	94%
Contribuabili ordinari				
		Anul 2017	Anul 2019	2019/2017
1	Numărul , mii persoane	1200	1200	100 %
2	Venituri, milioane lei	51.968	50.401	116,2 %
3	Impozite achitate, milioane lei	3.517	3.384	96,2 %
4	Ponderea impozitelor(povara fiscală) = 2/3	6,77 %	5,60 %	(-1,17) p.p
5	Venitul mediu . mii lei =2/1	43,3	50,3	116,2 %
6	Impozitul mediu, mii lei =3/1	2,93	2,82	96,2 %

Este lesne de observat că după procesul de egalizare prin trecerea la cota unică, a avut de câștigat în fond cei cu venituri foarte mari. Astfel reforma fiscală a fost concepută de fapt în favoarea milionarilor deoarece sarcina fiscală a acestei categorii de contribuabili a scăzut cu 3.81 puncte procentuale, de la 10,3% la 6,49%. În același timp povara fiscală a contribuabililor de rând sa diminuat doar cu 1,17 puncte procentuale, de la 6,77% la 5,6%. Tabloul este mult mai trist pentru cei cu venituri joase, care de fapt nu au câștigat absolut nimic urma reformei. Pentru o bună parte din salariați, trecerea la cota unică de impunere sa finalizat cu aceleași volum de defalcări care ar fi fost realizate în condițiile cotelor graduale existente până în anul 2018. Mai mult ca atât, pentru un anumit segment de contribuabili reforma chiar ar fi finalizat cu defalcări mai mari ca în perioada precedenta daca statul nu ar fi prevăzut ca cei care au de plătit în urma reformei for rămîne la regimul fiscal precedent. Iar numărul acestora este semnificativ, astfel conform datelor statistice în 2019 ponderea salariaților care au venituri de până la 4 mii lei lunar constituie 39,45% din totalul salariaților, iar a celor cu venituri salariale mai mari de 10000 lei lunar constituie doar 10,8% din total salariați. Astfel pentru mai mult de 1/3 din salariați, trecerea la cota unică de impozitare a venitului a generat zero efecte financiare.

În acest fel sistemul proporțional de impozitare prin cota unică, de fapt, adaugă patrimoniu în portofoliul celor puțini dar înstăriți și bogați, este neutră pentru cei cu venituri medii și scoate din buzunarul celor mulți, dar cu venituri reduse. Efectul pozitiv ale "reformei" (diminuarea sarcinii fiscale) obținut pentru o parte din salariați și anume pentru cetățenii cu venituri moderate și medii putea fi realizat și fără

diminuarea cotei de impunere de la 18% la 12 % , dar și prin simpla manipulare cu suma deducerilor(scutirilor) fiscale, în direcția de majorare semnificativă a acestora. Astfel diminuarea poverii fiscale datorată majorării scutirilor personale și pentru persoanele întreținute, era să poarte cu adevărat un caracter echitabil, deoarece se finaliza cu o diminuare semnificativă pentru cei cu venituri mici și scădere neesențială pentru cei cu venituri mari. Un exemplu parțial ar putea servi sistemul fiscal din Romania, care la capitolul deduceri este mai flexibil ca cel moldovenesc și prevede deduceri diferențiate în funcție de nivelul veniturilor iar baza de impozitare cuprinde și venituri (diverse pensii) care sunt omise de către sistemul fiscal autohton.

Deci, putem spune că țările care cu adevărat sunt orientate social și respectă principiul echității, folosesc scală progresivă de impunere fiscală, când cel care câștigă mult, achită mai mult. Și ca rezultat, în aceste țări este asigurată securitatea socială a populației, se oferă educație gratuită, servicii medicale calitative. Un dezavantaj al scalei progresive de impozitare ar fi că milionarii și cei bogați au tentația de a trece "în umbra", dar prin folosirea unor metode adecvate, aceștia ușor pot fi readuși în albia legală. Nu este just și echitabil, respectiv nu trebuie de procedat ca în R. Moldova când sunt create condiții avantajoase pentru 2-3 mii indivizi cu venituri foarte mari în detrimentul a peste 1,2 milioane de contribuabili simpli(venituri mici și mijlocii).

În concluzie afirmăm că în Republica Moldova lipsește cu desăvârșire o viziune cu privire la ce ar însemna o politică fiscală echitabilă. Deciziile de politică fiscală din perspectiva impozitării (diminuarea cotei de impozitare a impozitului pe venit, facilitățile fiscale pentru companiile din domeniul IT), în fond, sunt decizii fiscale regresive, prin intermediul cărora majoritatea cetățenilor subsidiază activitatea celor mai profitabili și bogați cetățeni din țară, în timp ce pentru multe categorii de angajați, în special a celor din sectorul public, nivelul de venituri rămâne a fi foarte mic. Astfel în Republica Moldova este atestat un nivel îngrijorător al inegalităților, pe fundalul nivelului înalt al economiei informale și bazei impozabile înguste. Circa 40% din totalul veniturilor disponibile ale populației sunt deținute de quintila V a populației (cea mai înstărită categorie), coeficientul Gini fiind estimat la nivelul îngrijorător de 0,35 puncte.

BIBLIOGRAFIE

1. Еременко, Е.А. Об определении налоговой справедливости: теоретические поиски и практический смысл / Финансы. – 2017. - № 7. – С. 60-62.
2. Еременко, Е.А. Справедливость и эффективность: методологические рассуждения / Налоги и налогообложение. – 2016. – № 5. – С. 416-425.
3. Ostry, Jonathan D., Andrew Berg, and Charalambos G. Tsangarides. Redistribution, Inequality and Growth / IMF STAFF DISCUSSION NOTE. 2014.
4. Берг, А. Остри Д. Неравенство и неустойчивый рост: две стороны одной медали. / Вестник международных организаций: образование, наука, новая экономика. – 2013. – Т.8. № 4. – С. 77-99.
5. Справедливость и развитие: доклад о мировом развитии / [ред. Бондаренко А.В.; пер. с англ. Гурова И.П. и др.]. – М.: Весь Мир, 2006. – 312 с.
6. Кирман, А., Коландер Д., Фельмер Г., Хаас А. Финансовый кризис и провалы современной экономической науки (материалы международного симпозиума) / Вопросы экономики. – 2010. – № 6. – С.10-11.
7. <https://sfs.md/ro/stiri/rezultatele-receptionarii-declaratiilor-cu-privire-la-impozitul-pe-venit-pentru-anul-2019>
8. <http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/language/ro-RO/Default.aspx>
9. <http://worldtaxes.ru/nalogi-v-mire/>